د اساسي قانون لارU : اقتصادي تدارك

سريزه

½يره كله اساسي قوانين داسـT لارU "اارU لري "T µاايي د شتمنM }ر توليد او و0ش اغيز وك¼ي . }خواني اساسي قوانين د نويو }ه }رتله د اقتصاد }ه هغو برخو كT تو}ير لري "T كومـT }ه كT راونغا«ي او كومـT }ريºدي . د سويلي افريقا او نميبيا }ه –ير نوي اساسي قوانين له لويه سره ½ير اقتصادي ادارU }كT را¾ƒوي . دا له اوسنيو ذهنيتونو سره سم دى "T د سياسي او اقتصادي كارونو د ا«يكي ا«تيا }ه ƒوته كوي .

هغه اقتصادي تدارك "T عموماً يT }ه اساسي قوانينو كT ¥اى كوي او يا يT د اساسي قانون كار}وهان د دU و« ƒÀلي "T }ه اساسي قانون كT ¥اى شي }ه لاندU ½ول دي :

* يو مركزي بانك ،
* د ماليT تدارك ، }ه دU كT د ماليو ©ولول او د هغوى و0شل هم شامل دي ،
* مالي ت„لاره د هغT }ه باب هو½ او نظمول يT ،
* خصوصي او عامه ملكيت او د مـ¦كT د كارونT حقونه ،
* كارƒري او مسلكي ادارU ،
* د سوداƒرN ازادي ، د ©ولنو جو«ول ، تجارتي اعلان ، صنعتي او مسلكي فعاليتونه ،
* د معدنونو حقونه ، د اوبو حقونه او د "ا}Þريال ساتنه .

مركزي بانكونه

}ه }راخه مانا كT د مركزي بانك رول دا دى "T }يسه بازار ته و«اندU ك¼ي او ارزµت يT وساتي ، مطلب دا "T د }ولي ت„لارو تنظيم او اداره وك¼ي او حكومت بيا د ماليT د وزارت }ه مـªمالي ت„لارU تنظيم او اداره ك¼ي .

د اساسي قانون تدارك ـ د اساسي قانون د متن ب„Þه

د افغانستان }ه باب د بون $ بن # تة¼ون

د افغانستان }ه باب د بون تة¼ون ليكي : (111.C.4) :

د واك له رسمي سا|رنT سره سم ، منا¦مهاله اداره بايد د ملي }يسـT د "ا~ او و0ش }ه برخه كT بشا|¼ حقونه ولري او دا ¥انـ,,¼ى حق ورسره وي "T له نة¼يوالو مالي ادارو }يسـT واخلي . منمهاله اداره بايد د مل,,رو ملتونو }ه مل,,رتيا د افغانستان يو مركزي بانك جو« كة¼ي "T د هPواد د }يسو "لند د µPرازه او حساب لرونكي بهير سره سم قانوني كة¼ي .

همدU مادU د افغانستان بانك له لورU د اصلاح شوU }يسـT او د بانك د اصلاحاتو بنسـ» درلود . د همدU اصلاحاتو مثبتو اغيزو ته }ه }ام سره دا خبره مهمه ده "T }ه نوي اساسي قانون كT هم ¥اى شي .

د جرمني مركزي بانك

د جرمني د اساسي قانون يا د ١٩W٩ كال د بنسـªيز قانون ٨٨ ماده "T ترميم شوU د يو£ فدرالي بانك د جو«ولو غوµتنه كوي . }ه ٨٨ ماده كT راغلي: فدراسيون بايد يو نو¬ خا|رونكى او }يسه "ا}ونكى فدرالي بانك (بوداسبانك) جو« كة¼ي . د دU بانك فعاليتونه او توان دU د ارو}ايي ©ولنT له كاري "وكا¬ سره سم د ارو}ا مركزي بانك ته وليºدول شي "T يو خا|لواك بانك دى او د }يسو د ثبات بنسـªيز نيت بايد ولري .

د امريكا مركزي بانك

د متحدو ايالاتو اساسي قانون }ه ¥انـ,,¼ي ½ول د مركزي بانك غوµتنه نه كوي بلكه د كانـ,,رس د عادي قانون تر مخه يT كوي ، د امريكا فدرالي مركزي بانك جو« شو او د وخت }ه تPريدو د هغT }ه كاري و«تيا كT ترميم وشو او لا هم خا|لواكه ده .

له لويه سره داسـT باور دى "T د جرمني مركزي بانك او د امريكا فدرالي بانك د نة¼N دوه تر ©ولو ½ير خا|لواك بانكونه دي .

د سويلي افريقا مركزي بانك

د سويلي افريقا د جمهوريت د ١٩٩S كال اساسي قانون د يو£ مركزي بانك غوµتنه كوي .

}ه دغ¤ اساسي قانون كT }ه دU برخه كT داسـT ك¶ل شوي دي :

اداره : ۲۲۳ . د سويلي افريقا د جمهوريت مركزي بانك د }ارلمان له لايحT سره سم كار كوي .

بنسـªيز اهداف

۲۲W (۱) د سويلي افريقا د مركزي بانك بنسـªيز اهداف د جمهوريت د اقتصادي وضعT د متوازنو او دوامدارو ƒªو ل|اره د }يسـT ارزµ|ت ساتل دي .

(۲) د سويلي افريقا مركزي بانك د خ|لو اهدافو د ترلاسه كولو }ه تر° كT بايد }ه خ|لواكه توƒه ، بT له كوم ½اره ، د خ|ش خورN يا تبعيض –خه }رته كار وك¼ي خو بايد د بانك او د كابينT د هغو غ¼يو تر منß }ه }رله }سـT توƒه سلا مشورU وي "T د ملي مالي مسايلو مسووليت ورله غا«U دى .

واكونه او كارونه

۲۲R . د سويلي افريقا د مركزي بانك واكونه او فعاليتونه هغه دي "T له دود سره سم يT مركزي بانك }ر ¥اى كوي او دغه واكونه او فعاليتونه بايد د }ارلمان لايحه –رƒند ك¼ي او د همدU لايحT له شرايطو سره سم بايد عملي هم شي .

د نميبيا مركزي بانك

د نميبيا د ۱۹۹۰ كال اساسي قانون }ه ۱۲۸ ماده كT د مركزي بانك غوµ|تنه كوي . له دU سره }ه ت¼او كT لايجT يT }ه دU ½ول دي :

(۱) د }ارلمان له لايحT سره سم بايد د نميبيا د جمهوريت يو مركزي بانك جو« شي او دغه بانك بايد د دولت هغه اصلي وسيله وي "T د }يسو ليºد، }يسه او مالي ادارU كنترولوي او هغه درسـتT نورU "ارU وك¼ي "T يو مركزي بانك يT بايد تر سره ك¼ي .

(۲) د مركزي بانك واكمنه ½له بايد يو ريس ، يو مرستيال او نور هغه غ¼ي ولري "T د }ارلمان لايحه يT تشريح كوي ، او د بانك د دغT واكمنT ½لT درست غ¼ي بايد د ولسمشر يا جمهور ريس له لورU د }ارلمان د لايحT له تشريحاتو سره سم و©لاكل شي .

تبصره او سا|رµتنT

}ه اساسي قانون کT د مرکزي بانك د شته والي ماده او د دU بانك د کارونو ل|اره شرايط هغه مساله ده "T ½ير بحث }رU کيºي . د }يسـT د ارزµ‌ت لويدلو خطر تل }ر ¥اى وي هـ|وادونه د خ|لو }يسو د ارزµ‌ت له امله ªƒه کوي او يا زيان ويني . حکومتونه د عامه ل„¶تونو ل|اره د }يسو موندلو }ه نيت د خ|1T }يسـT ارزµ‌ت کموي او دا عمل يT µايي د }يسو }|«سوب يا اينفلاسيون }يدا ک¼ي ، همدا د دوی د }يسو هغه بايللی ارزµ‌ت دی "T د سود سودا }ر وخت يT –وك د کارولو ل|اره ½يرو }يسو ته ا«تيا ويني . د }يسو د ارزµ‌ت ساتلو ل|اره کوم اي¾يال لاره نشته د دU ل|اره بايد داسـT حل لاره وموندل شي "T له سياسي }لوه مناسبه او عملي هم وي . }ه درستو ديموکراسيو کT داسـT يو هو½ شته "T سياسي فضا او د }ريک¼U کولو رول دU د ‡وند هرU برخT ته وغ¦يºي . غوره حالت هغه دی "T قانون جو«ونکT جرƒه له ¥ينو }ريک¼ه کوونکو حقونو محرومه شي او د }يسو د ارزµ‌ت ساتنT دنده يوU خ|لواکT ادارU ته وسـ|ارل شي "T هغه بيا د }يسو د ثبات ل|اره کار وک¼ي او }ه فعاله توƒه ©ين... }رU ودريºي . د مرکزي بانك خ|لواکي يو ا«ين يا حتمي شرط دی خو بيا هم کافي نه دی "T د }يسو د ارزµ‌ت ساتل }رU وشي .

د سويلي افريقا تدارك قانون جو«ونکو ته د کار ½يره ساحه ورکوي "T د مرکزي بانك کارونه منظم ک¼ي او دغه راز هغه مامورين هم ورته و©اکي "T }ه دغ¤ بانك کT به کاتر کوي . د $ متوازنو او ساتل کيدونکو اقتصادي ودو # او د $ دوامداره سلا مشورو # اصطلاحات ½ير ½وله تعبيريدلی شي .

د واك د جلا کولو له دوديز عمل سره سم "T د قانون جو«ونکو ، اجراييT او عدليT واکونه }کT سره جلا وي "T د ظالم واك مخنيوی وشي دغه راز بايد د }ولي او مالي ت„لارو دنده هم جلا وي . مرکزي بانکونه بايد د اساسي قانون او يا نورو عادي لايحو }ه م« تر يو£ ¥ايه خ|لواکه وي . }وµ‌تنه دا ده "T }ه اساسي قانون کT دا خبره –رن„ه ¥اى شي د ت„لارو د جو«ونکو له لورU د مالي ت„لارو او د مرکزي بانك تر منƒ }ه –ه ½ول معامله وشي

.

که "یرU د خاٖلواکM ک"ه کم له کمه حد ته راوستل وي نو د مرکزي بانك د ریس د کار د مودU ضمانت شوی وي "T }ه دU ½ول دا خبره یقیني شي "T دا یا دی به د سیاسي او یا هم نورو و«و دلایلو له امله نه لیرU کیºي .

د مرکزي بانك لاٖاره به د خاٖلواکM د یو£ و«اندیزي حد خبره }ه اساسي قانون کT µاٖیي داسـT وي :

$ ۱. مرکزي انك باید جو« شي "T د }یسو لاºÞد منظم ک¼ي او د }یسو ارزµت وساتي .

۲ . د }اٖرلمان د یو£ عادي لایحـT ترمخه بایدد مرکزي انك ا½½انه جوته شي .

۳ . }اٖرلمان باید د هÞواد یو استوƒن د مرکزي بانك د ریس }ه توƒه و©اکي داسـT کس "T له }ولي تر„لارو سره اشنا او مسوول وي . ©اٖکل شوی کس باید د بیا تجدیدیدونکي شاٖº کلن وخت لاٖاره وي او بT له هغو شرایطو "T یوه جدي تÞروتنه شوU وي او یا هم دغه کس له قانون سره سم و«تیا له لاسه ورک¼ي }ه نورو حالاتو کT باید له کاره ƒوµه نه شي .

W. مرکزي بانك باید }ه مسوولیت او µه توƒه کار وک¼ي او }ه هرو –لورو میاشتو کT باید ولسي جرƒT ته ر}ور¬ ورک¼ي . #

لکه و«اندU "T د نورو اساسي قوانینو د متنونو }ه بÞ„و کT یادونه وشوه }ه اساسي قانون کT د مرکزي بانك لاٖاره ماده باید د عادي قانون د لایحو ملات¼ ورسره ولري .

د مالي او }ولي تر„لارU جوتول او تنظیمول

د مالي او }ولي تر„لارو د جوتولو مسوولیت د مرکزي حکومت }ه غا«ه دی . د کالي "ارو "اٖرواکیو ته د مالیو د کمولو یا د ل„¶تونو د ½یرولو }ه –Þر مسایلو کT ƒرانه وي "T غبرƒون وµیي . که مرکزي بانك د ولس تر فشار لاندU شو نو د زغم لاٖاره }ه مناسب ¥وابي دری§ کT وي ، البته دا }ه هغه حالت کT دی "T دوی تر یو£ ¥ایه خاٖلواکي ولري . د انتخاباتو له بهیر –خه د دوی ازادي دوی ته تر یو£ ¥ایه خاٖلواکي ورکوي "T د ا«تیا }ر

وخت نور ساده ƒامونه }ورته کڅ¼ي . (Keech 1995:203)

¥ينڌT کسان د }ولي تړ„لارو د جو«ولو ل|اره هم د يو –ه خا|لواکM غوµتنT ته استدلال کوي . دا "T يو خا|لواکه مرکزي بانك به }ولي تړ„لاره جو«وي او سياسي فشار هم }رU نشته نو دا امکان ½ير دی "T دوی د بيو ثبات ته، د }ا«سوب يا انفلاسيون کمولو ته او د اقتصادي ودU ثبات ته ½ير }ام وکڅ¼ي . د دU }ر ضد بيا لڼ¾ –اري سياست وال "T }ولي تړ„لاره يT }ه لاس کT وي او برخليك يT }ه انتخاباتو کT د رايو له ƒªلو سره تڼ¼لی وي µايي تل دU ته لPواله وي "T د سارU }ه توƒه تر انتخاباتو و«اندU ماليT کمT کڅ¼ي او دا کار به انفلاسيون }يدا کوي .

د اقتصاد }ر مخ بPولو ل|اره مالي تړ„لاره }ه ½يرو هPوادونو کT ليدل شوU "T تر }ولي تړ„لارU ½يره اغPزمنه نه وي . ¥ينڌT استدلال کوي "T د ماليT يو سيستم به دير ساده وي او که يوه خا|لوامه ©ولنه يT تنظيموي نو ½يره اغيزناکه به هم وي . د يو£ }ارلمان }ه }رتله د ماليT تړ„لاره µايي د يوU خا|لواکT ©ولنT له لورU }ه "M<ª بدله شي . }ه ½يرو }ارلماني ديموکراسيو کT د ماليو کمول او يا ½يرول }ه ¥ڼ¾ شوي دي . د استراليا او نيوي زيلينڼ¾ }ه –ير هPوادونو مالي تړ„لاره ½يره ƒªوره او حسابي کڅ¼U ده . د سارU }ه توƒه د استراليا سوداƒريزه شورا و«انديز وکڅ¼ "T يوه خا|لواکه ا½½انه دU جو«ه شي او دا توان دU وروسا|ارل شي "T }ه ماليو کT د استراليا اقتصاد ته }ه }ام سره و«وکی بدلون راولي او دا کار بايد د }ارلمان له منلو }رته ترسره شي . د ½يرو }ه ƒومان µايي دغه وروستی و«انديز بل ½ول µکاره شي خو }ه يو£ نوي اساسي قانون کT µايي يو ƒªور نوµت وي .

د خا|لواکو ماليو د واك }ه برخه کT د اساسي قانون يوه برخه µايي }ه دU ½ول وي :

$ ۱. د ماليT د تنظيمولو يوه اداره بايد جو«ه شي "T له قانون سره سم وخت }ر وخت د ماليو }ه ک"ه کT سمون راولي .

۲ . د }ارلمان له عادي لايحو سره سم بايد د ماليو اداره جوته شي .

۳ . }ارلمان بايد د هPواد يو استوƒن د ماليT د ادارU مشرN ته و©اکي داسT کس "T هم

مسوول وي او هم له مالي ت„لارو سره بلد وي . ©اکل شوی کس باید د بیا تجدیدیدونکي شا|º کلن وخت لا|اره وي او بT له هغو شرایطو "T یوه جدي ت₽روتنه شوU وي او یا هم دغه کس له قانون سره سم و«تیا له لاسه ورکڼ¼ي }ه نورو حالاتو کT باید له کاره ƒوµه نه شي .

W . د ماليT اداره باید }ه مسوولیت او µه توƒه کار وکڼ¼ي او }ه هرو –لورو میاشتو کT باید ولسي جرƒT ته ر}ور¬ ورکڼ¼ي . #

د ماليT }ه مـ» ترلاسه شوU }يسـT ½يرول

د ماليو له لارU د }يسو د ½يرولو لا|اره }کار دي "T د ماليو د لايحT }ه ½ول یو قانون جو« شي . له لویه سره }ه قانون جو«ونکو ¥ایونو کT د ماليT }ر لايحT د نورو هغو }ه }رتله یو –ه }ه بل ½ول "لند کيºي . }ه دوه }و«یز }ارلمان کT د مشرانو جرƒه د ماليT لا|اره منل شوU لايحه نه شي ¥ڼ¾ولی هغوی دومره واك نه لري "T د دغT لايجT مخنيوی وکڼ¼ي . یو ©اكلی وخت عموماً د مشرانو جرƒT ته ورکول کيºي "T تر هغو }ورU دوی د ماليT لا|اره لایحه ¥ڼ¾ولی یا ایسارولی شي . عموماً د ماليT لایحه د یو£ ساده اکثریت }ه مـ» منظوریºي .

}ه اساسي قانون کT د ماليT قانون µايي }ه دU ½ول راشي :

$ (۱) ولسي جرƒه باید د بودجT لا|اره }يسـT وومي "T د خصوصي ماليو ، د شرکتونو د ماليو ، د ارزµت لا|اره د ماليو ، د ƒمرك او محصولاتو }ه مـ» دا كار كولى شي .

(۲) د ولسي جرƒT یوه لایحه باید د ماليو لا|اره بيT و©اکي او دغه لایحه باید د نورو قوانینو ¥ای ناستT شي او باید د اکثریت له لورU ومنل شي . #

د ماليو }ه مـ» د ترلاسه شویو }يسو و©شل

د ماليT لا|اره د ادارU د ت„لارU تر –ڼ... د ماليو }ه مـ» د ترلاسه شویو }يسو د و©شلو كار هم د حکومت یو کلیدي کار دی [1]

د سويلي افريقا د جمهوريت د ١٩٩S كال }ه اساسي قانون كT ١٣ فصل او ١٠٨ ماده د انه¾ول و۵ش او د سر"ينو د تقيسم }ه ا«ه دى .

دا برخه }ه دU ½ول ده :

$ ٢١W (١) د }ارلمالن يوه لايحه بايد دا كارونه ترسره كه¼ي :

(الف) له ملت –خه د ©ولو شويو }يسو انه¾ول و۵ش }ر ملي ، ايالتي او سيمه اييزو حكومتونو باندU ،

(ب) د هر ولايت د برخT معلومول او د هر ولايت د ماليT اندازه –رƒندول ،

(~) ولايتونو ، سيمه اييزو حكومتونو او µاروالیو ته د ملي حكومت له برخT –خه نورU }يسT او هر هغه شرايط "T دغه }يسT بايد ورته بTLP شي . #

د دغ¤ اساسي قانون له شرايطو سره سم بايد يو مالي او }ولي كميسيون جو« شي . د ١٣ فصل مالي برخه }ه دU ½ول ده :

٢٢٠ (١) د سويلي افريقا د جمهوريت يو مالي او }ولي كميسيون شته "T }ه دU فصل كT يا }ه ملي وسلي جرƒه كT ا©كل شوي و«انديزونه }ارلمان ، ولايتي جرƒو او يا هرU هغT بلT ادارU ته كوي "T ولسي جرƒT ©اكلT وي .

(٢) دا كميسيون خ|لواك دى او يوازU اساسي قانون او قانون سره سم دى او بايد نا}{يلى وي .

(٣) كميسيون بايد د خ|لو كارونو د ترسره كولو ل|اره د }ارلمان د يوU لا۵حT }ه دود كار وكه¼ي او د ٢١W برخT }ه ƒ¾ون ©ول دلايل }ه }ام كT ونيسي .

©اكنT او د غه¼يو موده

٢٢١ (١) كميسيون د ولسمشر يا جمهور ريس له لورU د دغو لاندU يادوو شويو µ¦و او سه¼و –خه جو« شوى دى :

(الف) ريس او يو مرستيال ،

(ب) نهه كسان "T هر يو به يT د يو£ ولايت د اجراييه شورا له لورU انتخابيºي او هر

کس به يو تن انتخابوي ،

(~) دوه کسان به د سيمه ايزو حکومتونو له لورU د ۱S۳ مادU سره سم انتخابيºي

(ت) نهه کسه نور ،

(۲) د کميسيون غ¼ي بايد مناسب مهارت ولري .

(۳) غ¼ي به د ملي ولسي جرTƒ له قانون سره سم کاري موده لري . ولسمشر د کميسيون کوم غ¼ی د ناو«ه کار ، بT صلاحيتM او د توان نه لرنT }ه حالت کT ليرU کولی شي .

اساسي قانون دا خبره هم س|ينوی "T عملي قانون بايد هغو خبرو ته }ام وک¼ي لکه د سارU }ه توƒه که د يو£ ولايت يا سيمه ايزو "ارواکو ا«تيا وي ، }ه ولايت کT اقتصادي تن... لاسي وي او يا د }يسو د و0ش ل|اره له ا©کل سره سم باثباته و0ش شونی وي نو }ر ¥ای يT ک¼ي .

تبصره او س|ارµتنT

د زيرمو د و0ش مساله }ه ½يرو هPوادونو کT توده مساله ده . که "يرU زيرمT }ه انا¾ول ½ول ونه و0شل شي نو µاي بT ثباتي را}يدا شي او هغه به بيا د اقتصاد }ر "ال "لند لويه اغيزه ولري . که "يرU ولايتونه ، سيمه ايزو حکومتونه او µاروالM µاي د سيمه ايزو ماليو واك ولري نو }ه مساوي توƒه د زيرمو و0ش لا مهمه وي . هغه سيمT "T طبيعي زيرمT لرU هغوی µاي ½يره ماليه ©وله ک¼ي او د اقتصادي ودU ل|اره توان ولري حال دا "T نورU سيمT به دا توان نه لري او له نورو سيمو –خه به مالي مرستو ته ا«تيا ويني .

اساسي قانون µاي مالي کميسيون ته دا ½ول مادU ولري :

$ ۱ . يو مالي کميسيون بايد جو« شي "T ولايتونو ، سيمو ، µاروواليو ته له قانون سره سمد مالي سر"ينو انا¾ول و0ش و–اري .

۲ . دا کميسيون بايد د هر ولايت او سيمT –خه يو غ¼ی ولري . دغه راز }ه همدومره ک"ه د ¥ان„¼و استازيو او د سيمه ايزو ƒªو غ¼ي بايد }کT وي .

٣ . }ه مالي "ارو کT له ا«ینو مهارتونو سره سم یو ریس باید د ولسي جرƒT له لورU و©اکل شي ، دی باید د شا°و کالو لاړه وي "T وروسته يT وخت بیا هم تمدید شي دی به د کمیسیون کارونه اداره کوي .

W . ولسي جرƒه د کمیسیون کوم غ¼ی د ناو«ه کار ، بT صلاحیتM او د توان نه لرنT }ه حالت کT لیرU کولی شي .

ملکیت ـ عامه او خصوصي

دوهم فصل : د سویلي افریقا د ١٩٩S کال د اساسي قانون د حقونو لایحه }ه دU ½ول ده :

٢R (١) هیڅ®وك به هم د ملکیت له حقه نه محرومی°ي م„ر که له لویه سره }رU د قانون شرایط نه شي لاƒو او هی¯ قانون باید بT له محکمT –وك د جایداد له حقه محرومه نه ک¼ي .

(٢) جایداد یوازU د قانون له شرایطو سره سم ضبطیدای شي ـ

(الف) د عامه کارونT لاړه او یا د عوامو د لاړ Tªƒ ،

(ب) زیان به ورکول کی°ي او د تاوان }یسT به }ه یوه محکمه کT د مالك او یا د م¼£ شوي کس له خاوانو سره –رƒندی°ي "T –ومره باید وي ، کله باید وسپارل شي او }ه –ه ½ول باید وسپارل شي .

(٣) د تاوان د }یسو ک"ه ، وخت او د سپارنT ½ول باید عادلانه او برابر وي "T د عامه ªƒو او د اغیزمن شوي کس تر منځ انډول راولي او }کT هغه درست شرایط ¾ƒ وي "T ورسره ت¼او لري ـ

(الف) د جایداد اوسنM کارونه ،

(ب) د جایداد تاریخ او کارونه يT ،

(ت) }ه بازار کT د جایداد ارزµت ،

(ث) د دولتي مستقیمT }ن„ونT –ومره والی او سبس¾ي او دغه راز د جایداد د ارزµت زایتولو Tªƒ ،

(ج) د جايداد د قبضه كولو علت .

دا ماده دوام كوي او د طبعيي زيرمو د انۀولT كاروتT لور ته اشاره كوي او دغه راز وايي "T دولت بايد مناسب ƒامونه واخلي او هغه شرايط }ر ¥اى كۀي "T }كT خلك }ه مساوي توƒه د جايداد د ترلاسه كولو اجازه ولري .

د متحدو ايالاتو د اساسي قانون –وارلسم ترميم }ه ƒوته كوي "T : هيـ¯ ايالت بايد داسـT قانون }ه زور }لى نه كۀي "T }كT د متحدو ايالاتو استوƒن ¥ان„ۀT ونه لري او دغه راز بايد دولت له يو£ كس –خه د ‡وند ، ازادN يا جايداد حق بT له قانوني جوازه وانه خلي او نه دU هم له "ا دا حق واخلي "T }ه خا|ل "وكا¬ د قانون ترمخه خوندي وي . (۱۹۹W : ۱۰۸)

}ه يو£ اساسي قانون كT د ¥اى }يدا كولو لا|اره دا ½ول و«انديزولى شو :

$ جايداد، مـ¦كه او د روµانفكرانو د ملكيت حقونه

۱ . د هـPواد ©ول استوƒن بايد }ه مساوي ½ول د ¥اى كيدو لا|اره ، د سود سودا لا|اره ، د –¼¥اى لا|اره او يا د كرنT لا|اره د مـ¦كT حق ولري . د جايداد د خاوند امنيت بايد حتمي وي . د دغو حقونو د اخيستو واك يوازU د قانون له توضيحاتو سره سم كيداى شي .

۲ . د كور او مـ¦كT }ه سر دعوو ته بايد محكمT واك ولري "T تحقيق وكۀي او حق لرونكT ته يT وسـ|اري .

۳ . ©ول اتباع د ليكنو او خا|لو اختراعاتو حق لري . #

د اساسي قانون مسوده ليكوونكي µاپي د جايداد د خوندي كولو او د اقتصادي حقونو }ه برخه كT دغو لاندU لارو ته }ام وكۀي :

$ خصوصي جايداد او اقتصادي ƒªT بايد د كومـT دولتي –ان„T ، كميسيون ، ©ولنT يا افسر او يا هم د حكومت له لورU د قىضه كيدو يا كنترول يا زيان –خه }ه دU برخو كT خوندي وي :

د جایداد حقونه . هر کس حق لري "T }ه یوازU سر او یا له نورو سره }ه f¾ه جایداد واخلي ، خا|ل یT کا½ي ، }ه کرایه یT ونیسي ، مالك یT شي ، ویT کاروي ، ویT }لوري ، }ه f|ا|ه یا fرو یT ورکا½ي ، بل ته یT ولیºدوي ، خصوصي جایداد }ه میراث کT ترلاسه کا½ي او یا هم }ه همدU لا¼ کT کومه بله برخه ولري . خصوصي جایداد کT هر هغه –ه شامل دي "T ارزµت ولري که د خو¥یدو وي او یا که نه وي ر¹¶تنی وي او که شخصي وي دغه ©ول }ه خصوصي جایداد کT شامل دي . #

جایداد او بهرني }ن„ه وال

©ول هªوادونه بهرنM }ن„ونT ته ا«تیا لري . }ه دU برخه کT د نمیبیا }ه اساسي قانون کT ٩٩ ماده د بهرنM }ن„ونT }ه باب وایي :

$ }ه نمیبیا کT دننه باید بهرنM }ن„ونه وه®ول شي او دا کار باید د }ارلمان له لورU د }ن„ونT یا سرمایه fزارN د قانون }ه منلو وشي . #

د کور یا م¦کT د کارونT حقونه یوه }ªˮTـ مساله ده ، }ه هر هªواد کT دا تر ½یره }ه تاریخي او نورو شرایطو }ورU ت¼او لري . د ملکیت امن }ه دU مهم دی "T }ه خصوصي توfه کسان اقتصادي فعالیت ته ور¾f شي .

}ه اقتصاد کT د سیمه اییزو او بهرنیو }ن„والو ل|اره د دوی جایداد باید خوندي وي "T –وك یT قبضه نه کا½ي . دا د عامه او خصوصي دوا«و جایدادونو ل|اره یو شرط دی . که د هر "ا له خوا کوم جایداد اخیستل شوی وي باید خوندي وي . بله دا "T جایداد اخیستونکي دا یقین او ½ا½ غوا«ي "T له مالیو سره }ه ت¼او او یا د جایداد او د ªfو د لیºد }ه برخه کT به یT کوم حقونه وي او –ه باید }ر ¥ای کا½ي . دا مسایل باید د }ن„ونT }ه قانون کT د سلا مشورو }ه تر° کT حل شي .

د سویلي افریقا }ه برخه کT ½یر استوfن }ه تªره زمانه کT له م¦کT محرومه شوي و . }ه ½یرو قضیو کT خصوصي تش جایدادونه خلکو }ه زور نیولي و او "ا "T د هغوی د لیرU کولو ه®ه کوله سختو قوانینو یT }ر مخ کT خن¾ونه جو«ول . له همدU امله دا ا«تیا شته "T

باید }ر م¦کT د هر "ا وس بر وي . }ه افغانستان کT لویه ستونزه "T د م¦کT قباله او د
Àƒو کسانو دعوه ده لا هم جوته نه ده . ¥ینT بنسªیز اصول او یوه ¥ان„U¼ محکمه µایي
}کار وي . ملي شرایطو ته }ه }ام سره د اساسي قانون د مسودU لیکوونکي µایي د جایداد
د اخیستلو او زیان ورکولو }ه برخه کT دقیق واوسي .

د روµانفکرانو حقونه او د اختراعاتو د ساتنT ا«تیا شته "T دغه ½ول شتنمني وساتل شي
او اختراعات وده ومومي .

}ه ½یرو هÞوادونو کT Àƒ مسالT شته "T محکمه ورسره مخامخیºي µایي مخ }ر ودU
هÞوادونو کT لا ½یر وي "T د ناکرارN یوه موده یT تÞره کU¼ وي . د نN¼ }ه ½یرو برخو
کT µه دا Àƒله کیºي "T د بیلا بیلو مسایلو لاµاره ¥ان„U¼ محکمT جو«ي شي . جایداد ،
م¦که ، معدنونه ، اوبه ، "ا}Þریال او د روµانفکرانو حقونه مخ }ه ½یریدونکT توƒه باندU
لانجمن کیºي که }ه اساسي قانون کT یوه ¥ان„U¼ محکمه یاده شي µایي دا ا«تیاوU }کT
}وره شي . }ه اساسي قانون کT µایي }ه دU ½ول یاد شي :

¥ان„U¼ محکمT

قضاوت او د سµارنT محکمه

$ ~ .د ¥ان„¼و برخو یوه محکمه باید جو«ه شي "T }ه لانجمنو مسایلو قضاوت وکU¼ي او
}ه دU لاندU یادوو شویو مسایلو کT دعوه لرونکT ته جایداد وسµاري : کور ، م¦که او د
کرنT حقونه ، معدني زیرمT ، د اوبو سر"ینT او د "ا}Þریال اداره .

۲ . د قضاوت او سµارنT د محکمه مشري باید د مهارت لرونکو مامورینو له خوا وشي "T
–وکM یT باید د عادي قانون تر مخه خوندي وي .

۳ . د محکمT جو«µت او کار باید }ه عادي قانون کT جوت شي . #

کارƒري او مسلکي ©ولنT

دوهم فصل : د ۱۹۹S کال د سویلي افریقا د اساسي قانون د حقونو ماده }ه دU ½ول ده :

۲۳ (۱) هر –وک }ه عادلانه توƒه د کار کولو حق لري .

(۲) هر كارƒر حق لري ،

(الف) T“ يوه كارƒري ©ولنه جو«ه ك¼ي او يا ور¾ƒ شي ،

(ب) T“ د كارƒري ©ولنT فعاليتونو او}روƒرامونو كT برخه واخلي ؛

(~) كاربندي وك¼ي .

(۳) هر مامور حق لري ،

(الف) T“ د مامورينو سازمان جو« ك¼ي او يا ور¾ƒ شي ،

(ب) T“ د مامورينو سازمان }ه فعاليتونو او}روƒرامونو كT برخه واخلي ؛

(W) هره كارƒري ©ولنه او د مامورينو سازمان حق لري ـ

(الف) T“ خ|له اداره ، }روƒرامونه او فعاليتونه جوت ك¼ي ،

(ب) T“ تنظيم ك¼ي او

(~) T“ يو فدراسيون جو« ك¼ي او يا ور¾ƒ شي .

(R) ملي قانون µايي د اتحاديو امنيت }ه رسميت و}^ni . دا كار µايي تر هغه ¥ايه وك¼ي T“ د همدU فصل كT د حقونو }ه محدوديتونو كT ياد شوى او دغه محدوديتونه بايد د ۳S (۱) برخT سره سمون وخوري .

}ه يو£ اساسي قانون كT يT د ƒ¾ولو ل|اره سا|ارµتنT

اقتصادي حقونه

هر كه }ه يوازU سر او يا له نورو سره }ه ƒ¾ه دا حق لري T“ }ه ازاده توƒه د كوم كار ، مسلك يا د خ|لT خوµT سوداƒري وك¼ي ، }ه خ|لواك ½ول سوداƒريز مركز جو« ك¼ي ، ويT ساتي او كار }كT وك¼ي او }ه ازاد ½ول شيان جو« ك¼ي او ويT و©شي .

د قرارداد حقونه

هر كس }ه يوازU سر او يا هم له نورو سره }ه ƒ¾ه دا حق لري T“ د قراردادونو ل|اره }ه بشد|¼ه توƒه او يا د خ|لT خوµT يوU برخT ته يT “ذT ووهي [1]

تبصره

د يو£ ازاد بازار او يا ¾ƒ اقتصاد لااره "T د }رمختيا هر ½ول تر منƒ§ وي او د برياليتوب هغه اوج –وك غوا«ي نو ثبات ، ½ا½ او د –ه ا©كل كول ½ير ا«ين دي . د }ريك¼U د توان لرونكو له لورU }ه زور د –ه نيول د اقتصادي فعاليتونو د غو«ولو لاارهµ ه نه دي . سوداƒرو ته بايد خا له زمينه برابره شي "T د خا له خوµه وكاروي او "T كله كوم قرارداد مني نو }ه هغه ودريºي او د قانوني لارو }ه مـ« عملي شي .

و«انديزي زياتونT

د ©ولنو او سازمانونو د جو«ولو حق

هر كس دا حق لري "T يو "ا }ورU ¥ان وته¼ي يو –ه تنظيم كه¼ي او يا كوم كارƒري ، مسلكي او يا د مامورينو سازمان ته }ه خا له خوµه يT وي ور¾ƒ شي او يا نه شي .

تبصره

يوU اتحاديT ته د ور¾ƒيدلو موقعT او يا د كارƒرو د تنظيمولو حق او يا يوU ©ولنT ته د ور¾ƒيدلو حق "T دغه ©ولنه كارƒري بنسـ« ولري يا د مامورينو يا مسلكي ا½انه ولري ، د يو£ هºواد د اقتصادي فعاليت لاارهّ ½يره مهمه خبره ده او دا }ه دU }ورU ته¼او نه لري "T دغه هºواد –ومره }رمخ تللى او يا نه دى تللى . كه –ه هم يو هºواد µايي ½ير صنعتي نه وي خو }ه ©ولنT }ورU ¥ان ته¼ل }ه لوى مهال كT ƒªور دى دا }ه دU "T د }ن„ه ا"وونكو يا مسلكي كسانو لاارهّ غوره ايسي هغوى µايي }ه راتلونكي كT }ن„ه وا"وي .

}ه اساسي قوانينو كT د اقتصادي حقونو يو بل دود بنسـªيز قانون دى "T د جرمني د فدرالي جمهوريت د ١٩W٩ كال د مM }ه ٢٣ نªº ه ياد شو او د ١٩٩٠ كال د اƒست }ه ٣١ نªºه د المان د يو ¥اى كيدو }ه ته¼ون كT ترميم شو ، ٩ ماده (٣) د سارU }ه توƒه ليكي : $ د كار او اقتصادي شرايطو د µه كولو لاارهّ د ©ولنو د جو«ولو حق بايد ©ولو ته ورك¼ل شي او درستو مسلكونو ته بايد وي # د يو£ مسلك د غوره كولو حق }ه ١٢ ماده كT راغلى ؛ د جايداد ، د ميراث او د جايداد د قبضه كولو يادونه }ه ١W ماده كT شوU ده .

د غو«يدونكو ختي¦و اروƒ}ايي هºوادونو }ه يو شمير اساسي قوانينو كT اقتصادي حقونه او

ازادN ¥ای شوي دي . دوی د خصوصي جایداد حق شامل ک¼ی او د کارƒر نیولو د سارU }ه توƒه د کار او }ه کاري ‡وند کT اغºز }کT شامل شوی دی . د سلواك اساسي قانون لیکي "T هر –وك د خصوصي جایداد لرلو حق لري او د میراث حق هم تضمین شوی دی . د هن„ري اساسي قانون بیا وایي "T هºواد د بازار اقتصاد لري او عامه او خصوصي جایداد ته باید یو ½ول }ام وشي او له قانون سره سم باید خوندي وي . د هن„ري اساسي قانون دسوداƒرN حق هم مني او د اقتصادي سیاMl ازادي هم ورکوي . د رومانیا }ه اساسي قانون کT راغلي "T که عامه ƒªه نه وي نو هی¯ جایداد باید قبضه نه شي ، او دا کار هم یوازU د قانون تر مخه کیدای شي او عادلانه تاوان اید واردمخه وسlارل شي . (١٩٩S : ١٢S)

زراعتي حقوقه

$ ١ . }ه هºواد کT د کرنT ©وله م¦که باید د هغو ل|اره وساتل شي "T }ه ƒªوره توƒه يT د کارولو هیله لري .

٢ . د عمل }ه صورت کT باید زراعتي م¦که وساتل شي .

٣ . د زراعتي م¦کT امنیت باید یقیني شي .

W . دغه برخه باید }ه عادي قانون کT ¥ای شي .

تبصره

زراعتي حقوقه هم یوه }ºT1" مساله ده . د خصوصي کسانو ل|اره "T زراعتي فعالیتونه }سT غوا»ي دوی د خ|ل م¦کT او حق د خوندیتوب ½l½ غوا»ي او دا ثبات غوا»ي "T د او¹ده مهال ل|اره }لان او موخT ¥ان ته و©اکي . دغه حقونه باید قانوني شي او µlایي یوه ¥ان„¼U محکمه }ر دغو حقونو قضاوت وک¼ي .

د معدنونو ل|اره حقونه

$ د خلکو سوداƒري او خصوصي کسان او شرکتونه باید د هºواد طبیعي زºرمو ته حق ولري ، دا حق باید }ه قانون کT ¥ای شي . #

تبصره

}ه معدني حقونو کT µايي ½ير ƒران بيه او ½ير }کارU سر"ينT شامLT وي . هغه ©ول کسان "T واردمخه يT د طبيعي زيرمو د کارونT حق موندلی امنيت ته اړتيا لري او ثبات ته اړتيا لري "T له خاµو دغو حقونو –خه اقتصادي ƒªه واخلي . دا "T –وك دU دغه حق ولري بايد }ه قانون کT ¥ای شي "T دغه حقونه }کT جوت هم شي . –رن„ه "T و«اندU وويل شول يوه ¥ان„¼U محکمه µايي ورته جو«ه شي "T د دغو حقونو }ه باب قضاوت وکª¼ي .

د اوبو حقونه

$ د هªواد درست استوƒن بايد د صنعتي ، زراعتي او کورنيو اړتياو لاµاره مناسبT اوبه ولري . دا "اره بايد }ه قانون کT جوته شي . #

تبصره

اوبه د بشر لاµاره يوه مهمه سر"ينه ده . د اوبو د ترلاسه کولو خبره بايد }ه قانون کT }ه دقت سره ¥ای شيدغه راز بايد يوه ¥ان„¼U محکمه جو«ه شي "T دغه حقونه جوت کª¼ي.

"ا}ªريال

د سويلي افريقا د ۱۹۹S کال اساسي قانون ليکي :

۲W ، هر –وك حق لري "T :

(الف) داسT يو "ا}ªريال ولري "T د دوی روغتيا او سªT ته زيان ونه رسوي

(ب) داسT "ا}ªريال ولري "T د اوسنيو او راتلونکو نسلونو لاµاره خوندي او ƒªور وي او دا کار د مناسبو قوانينو او نورو ƒاµونو له لارU }ه دU ½ول کيدای شي ـ

(يو) د کª¼کتيا او م¦کT خرابيدو مخنيوی وشي

(دوه) د م¦کT د ساتنT تبليغ وشي او

(درU) د م¦کT }ه ƒªه او د طبيعي زيرمو د کارونT داسT ک"ه ساتل "T عادلانه اقتصادي او ©ولنيزه }رمختيا وکª¼ي .

تبصره او سا|µتنT

ز£ µابي داسT و«انديز وك½م "T د سويلي افريقا }ه اساسي قانون كT دغه }ورته يادU شوU برخT دومره بشا¼U دي "T }ه بل اساسي قانون كT هم ¥ايداى شي .

د "ا}Pرِيال مسايل له اجندا ٢١ –خه راهيسته د خلكو }ام ¥ان ته ا«ولى "T د برازيل }ه ريو ديجينيرو كT د ساتونكT }رمختيا }ه سرمشريزه كT ياده شوه "T }ه ١٩٩٢ كال كT وه دغه راز د سويلي افريقا د ٢٠٠٢ كال }ه نا¼يوالT سرمشريزU كT يT هم يادونه وشوه . د سويلي افريقا اساسي قانون }ه نا¼N كT يو له هغو –و محدودو اساسي قوانينو –خه دى "T د "ا}Pرِيال مساله يT }كT ¥اى كا¼U ده . معاصر فكر داسT دى "T كه ككا¼تيا د م¦كT ، هوا يا اوبو وي دا ©ول }ر اقتصادي توان باندU اغPز لري . له دU سربPره ƒر¥ندوى داسT ƒÀل كيºي "T د اقتصاد }ه غو«ولو كT لويه ونا¾ه لري د "ا}Pرِيال ساتنه }ه دU برخه كT مهمه خورا مهمه ده .

د }اى يادونT

}ه زياتPدونكT توƒه باندU د اساسي قوانينو }ه مسودو كT د سياست او اقتصاد تر منÂ ا«يكي ياديºي او يا }ه ¥انو¼U توƒه د اساسي قوانينو ، ادارو او اقتصادي ودU تر منÂ ا«يكي جو«يºي . د دU نظ}لويان استدلال كوي "T د انسانانو مادي }رمختيا د اقتصادي ، قانوني او سياسي ادارو د انتخابونو له امله هغسT اغPزمنيºي لكه د سر"ينو او تيكنالو‡يكي }رمختياو له امله "T كيºي .

دا خبره يو شمير مهمT اقتصادي ادارU }ه ƒوته كوي ، د دU ½يره برخه د نا¼N }ه يو شمير ¥انو¼و اساسي قوانينو كT ياد شوي دي ، µابي }ه اساسي قانون كT ¥اى شي او د شتمنM }ه توليد او و©ش باندU اغPز ولري . }ه اساسي قانون كT ¥اى شوي اقتصادي قوانين بايد د درستو اقتصادي قوانينو او ادارو }ه لو«ه ك"ه كT وƒÀل شي }ه دU كT µابي عادي قانون ، د محكمو تعبير او دغه راز د خصوصي ƒ½ر ادارU هم راشي لكه د }انوونT قانون "T µابي دولت يT ملاتا¼ ونه كا½ي .

د دU خبرU يو وار بيا بايد ©ينار وشي "T }ه اساسي قانون كT عادي اقتصادي قوانين د

شتمنM د توليد او و0ش يوازينM ا«ينه خبره نه ده . د سارU }ه توfه }ه لانجمنو انتخاباتو كTs د شك و« }ايلT ، }ه ناسمه توfه ترسره شوي انتخاباتµايي سياسي بT ثباتM ته خبره راكا¹ي او µايي د شتمنM د توليد او و0ش }ه برخه كTs لوىه اغPزه ولري . نو }ه دU حساب د اقتصادي قانون f¾ول كه }ه هر ½ول ياد شوي هم وي د شتمنM د توليد او و0ش لا|ره كافي نه دى .

داسT ¥ينT خبرU شته “T د اساسي قانون د مسودU ليكونكي ورته د اقتصادي حقونو او ا½انT }ر وخت بايد }ام وك¼ي . داسT اساسي قانون نشته “T ©ولو ممكنه }P¶و ته }ام وك¼ي او د بدليدو يا ترميم ¥اى ونه لري . هي®وك د هر ½ول }P¶و لا|ره }ه اساسي قانون كTs ¥اى نه شي موندلى . كه نه نو اساسي قانون به ½ير لوى او له استفادU –خه به وو¥ي . له همدU امله بايد اساسي قانون داسT طرح شي “T د هغو اكثريت خلكو ا«تياوU او غوµتنT }ر ¥اى ك¼ي “T تر مخه يT ‡وند كوي . دا هغه موخه يا هدف دى “T د اساسي قانون د مسودU ليكوونكي بايد }رU وغو«يºي .